

Vlastimil Sobota:

LEGITIMACE PŘI ŽALOBÁCH PROTI POZŮSTALOSTI.

Zákon definuje pozůstalost jako souhrn práv a závazků zemřelého, pokud se nezakládají na poměrech pouze osobních (§ 531 obč. zák.). Toto zákonné ustanovení doplňuje pak předpis § 72 nesp. pat., z něhož lze dovodit, že pozůstalostní řízení v užším slova smyslu se zahajuje pouze tehdy, pakliže po zesnulém zůstalo nějaké jmění. Aby tedy zde byla pozůstalost, musí býti splněny tyto předpoklady:

1. Smrt fyzické osoby,
2. souhrn práv a závazků zesnulého, čili jeho jmění.

Tato práva však nesmějí se zakládati pouze na osobních poměrech, nýbrž musí to býti majetková práva a povinnosti. Poněvadž pak o pozůstalosti pojednává všeobecný zákoník občanský, jde zřejmě o soukromá majetková práva a povinnosti.

Zákon též souhrn majetkových práv a povinností zůstavitelových nazývá také dědictvím (pozůstalost ve vztahu k dědici nazývá se dědictvím, § 532 obč. zák.). Již z této další definice lze usuzovati, že zákon podřaduje skutkovou podstatu, též právní poměr dvěma různým hlediskům a vzhledem k těmto hlediskům tyto právní poměry také odlišně definuje. Jednak přihlíží k zůstaviteli, jednak bere zřetel na subjekt, jemuž má pozůstalostní jmění připadnouti.

Za tohoto stavu věci jest logickým, že zákonodárce musel upravit právní poměry po dobu než pozůstalé jmění připadne dědici. Pravíme připadne dědici, čímž nemyslíme delaci práva dědického, nýbrž odevzdání pozůstalosti.

Při tom přihlížíme sice k znění § 547 obč. zák., podle něhož: »Dědic, jakmile dědictví přijal, představuje se zřetelem k němu zůstavitele, vůči třetí osobě pak, že považují se oba za osobu jedinou.«

Logickým výkladem tohoto zákonného ustanovení dospějeme však nutně k závěru, že přijetím dědictví dlužno rozuměti určitou volní činnost dědicovu. Nepostačí tudíž pouze delace, nápad pozůstalosti, nýbrž je zapotřebí jeho přijetí. Leč tímto přijetím nenabývá ještě dědic výlučného práva ujmouti se držby celé pozůstalosti (§ 532 obč. zák.), nenabývá tedy práva dědického, nýbrž je zapotřebí, aby mu pozůstalost byla odevzdána (arg. § 797 obč. zák.: »Nikdo se nesmí svémocně ujmouti dědictví, musí býti provedeno odevzdání pozůstalosti, t. j. převod do právní držby«).

Pozůstalostní jmění v době od delace až do odevzdání nazýváme pak ležící pozůstalostí.

Právní povaha neujaté (ležící) pozůstalosti jest velmi sporná a v teorii setkáváme se s celou řadou definicí, jejíž podrobný výpočet najdeme v komentáři Klangově k § 547 obč. zák.

Některí teoretici zdůrazňují, že věci patřící do pozůstalosti nenáleží zůstaviteli, který již zemřel a že nepatří také ještě dědici a dospívají z těchto správných skutkových předpokladů k závěru, že ležící pozůstalost jest právníckou osobou, odvolávající se na známé: »hereditas personae vice fungitur«. Proti tomu však bývá namítáno, že zde není ani ústavy (statutu) ani tak zvaných orgánů právnícké osoby.

Proto bývá zdůrazňován účel, pro nějž právní řád pozůstalostnímu jmění přiznává existenci a neujatá pozůstalost bývá konstruována jako účelové jmění aneb jako právo bez subjektu.

Podle našeho názoru však pro praxi zcela postačí, vycházíme-li z definice zákonné, podle níž: »Před přijetím dědicem hledí se na pozůstalost tak, jako kdyby byla v držení zemřelého« (§ 547 obč. zák.). Zákon stanoví tudíž zřejmě fikci, že zesnulý i nadále pokračuje v držení pozůstalosti, že jest tedy i nadále, a to až do odevzdání pozůstalosti dědici, zemřelý subjektem dotyčných majetkových práv a povinností. Podřadovati dotyčnou fikci pod pojem právnické osoby aneb účelového jmění jest podle našeho názoru nadbytečným, jest jen zapotřebí si uvědomiti, že subjektem těchto práv a povinností nemůže býti dle jasných slov zákonných dědic, na něhož tyto práva a povinnosti přecházejí teprve tehdy, když mu pozůstalost byla odevzdána.

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí čís. 12.665 uvádí, že až do odevzdání jest tu pozůstalost sice jako soubor práv a závazků bez pána, kterého úmrtím zůstavitele ztratila, avšak že zákon nakládá s takovou neujatou pozůstalostí (hereditas iacens), jako by byla osobou právnickou, tedy jako by byla samostatným právním podmětem. Zdá se tedy, že nejvyšší soud kloní se k názoru částečně zastávanému teorií, že neujatou pozůstalost dlužno pokládati za osobu právnickou. V rozhodnutí 16.817 tuto definici však již nezdůrazňuje, nýbrž po opakování právní věty, že až do pravoplatného odevzdání pozůstalosti jest pozůstalost samostatným právním podmětem (§ 819 obč. zák.), při čemž poukazuje na citované rozhodnutí 12.665, výslovně uvádí dále: »Jest proto hleděti na pozůstalost tak, jako kdyby byla dosud v držení zemřelého (§ 547 obč. zák.)«. V rozhodnutí 18.158 uvádí, že hereditas iacens jest zvláštní majetkovou podstatou, které zákon přiznává právní subjektivitu.

Shrneme tedy, ať již dlužno pokládati ležící pozůstalost za osobu právnickou nebo za jiný ústav, dlužno ji vždycky odlišovati od dědice. I když pak přidržíme se definice, že jde o osobu právnickou, dlužno si dobře uvědomiti, že nelze pozůstalosti přiřítati veškerá práva a povinnosti jako osobě právnické, nýbrž, že dlužno přihlížeti k účelu, jež zákonodárce měl na mysli při normování § 547 obč. zák. Zákonodárci tehdy šlo hlavně o to, aby jmění zesnulého bylo po dobu než případně další oprávněné osobě zachováno neztěněno.

K tomuto účelu postačí pak zcela dotyčné zákonné ustanovení a nebylo zapotřebí poskytovat neujaté pozůstalosti další zákonnou ochranu jak jest tomu u osob právnických a u nadací, při nichž účel jejich zřízení jest daleko širší nežli tomu jest u neujaté pozůstalosti.

Proto pokládáme také za čistě teoretické další zdůrazňování, že při ležící pozůstalosti dlužno za to míti, že zde není subjektu. Této konstrukci by bylo lze podle našeho názoru vytknouti, že ačkoliv zde není subjekt, přesto osobní předpoklady rozhodné při vzniku nebo zániku práv, se řídí podle zůstavitele. Jest tedy opět — aspoň podle našeho názoru — správnější pro praxi předpokládati, že v § 547 obč. zák. jest normovaná fikce jakoby subjektem ležící pozůstalosti byl i nadále zůstavitel.

Správnost tohoto názoru není ani vyloučena, nýbrž spíše potvrzena skutečností, že ležící pozůstalost se zpravidla nezapisuje jako vlastník nemovitostí, nýbrž že knihovní práva zůstavitele va přepíše se pro příkázání dědictví přímo na dědice. I kdyby na právech a povinnostech tvořících po-

zůstalost nebyly možné změny, které vyžadují spolupůsobení subjektu, dlužno opět aspoň pro praxi hleděti na ležící pozůstalost jako by tu subjekt byl (srovn. též Rouček, Komentář III, str. 52).

Oporu pro náš názor lze spatřovati i v judikatuře nejvyššího soudu: Od úmrtí zůstavitele až do odevzdání ručí za zůstavitelovy dluhy jen pozůstalost a jen ona jest pasivně oprávněna ke sporu (Sb. n. s. 12.665); dokud pak pozůstalost nebyla odevzdána přihlásivším se dědicům, mohou věřitelé pozůstalosti žalovati pouze pozůstalost, zastoupenou přihlášenými dědici (Sb. n. s. 9.733). Pozůstalost jest pak právoplatně odevzdána teprve doručením odevzdací listiny a to i tehdy, když se dědic vzdá opravných prostředků proti odevzdací listině. Před tímto doručením lze žalovati pozůstalost, zastoupenou dědicem bezvýmínečně se přihlásivším (Sb. n. s. 15.052).

Nyní dlužno řešiti další otázku, kým jest pozůstalost zastoupena a zda postačí doručiti žalobu do rukou toho, komu jest svěřena správa pozůstalosti.

Správa pozůstalosti přísluší zásadně přihlásivšímu se dědici, jestliže vykáže dostatečně své dědické právo (§ 810 obč. zák.). Toto zákonné ustanovení jest pak doplněno předpisem § 145 nesp. pat.

Zásadně tedy přísluší vždy správa pozůstalosti dědici a jen ve výmínečných případech opatrovníku.

Opatrovníku přísluší správa pozůstalosti zejména v případech §§ 78 a 128 nesp. pat., jestliže jsou dědicové zcela neznámí aneb jestliže známí dědicové nepodají dědické přihlášky; dále žádá-li o zřízení opatrovníka některý z dědiců, kdž byly podány odporující přihlášky dědické (§ 127, odst. 1 nesp. pat.); žádají-li za zřízení opatrovníka dědicové pozůstalosti přetížené odkazy (§ 690 obč. zák.) a posléze byla-li povolena k návrhu některého pozůstalostního věřitele, odkazovníka aneb nepominutelného dědice separatio bonorum (§ 812 obč. zák. a § 79 nesp. pat.).

Teorie zdá se souhlasně zastávati názor, že postavení dědice i opatrovníka jest v podstatě stejné (srovnej ku př. Rintelen, Grundriss, str. 69) a dospívá tedy k závěru, že i ve sporu zastupuje pozůstalost buď dědic aneb kurator pozůstalosti.

Rovněž v rozhodnutí nejvyššího soudu byla stanovena zásada, že v případě separace celé pozůstalosti podle § 812 obč. zák. byla-li opatrovníku svěřena správa celého pozůstalostního jmění, dlužno tohoto žalovati jako zástupce pozůstalosti. (Rozh. z 26. června 1940, Rv I 988/39.)

Nepokládáme však tento názor za zcela správný. Z ustanovení § 811 obč. zák. lze jasně vyvoditi, že tímto zákonným předpisem bylo normováno, kdy má pozůstalost býti pasivně zastoupena opatrovníkem. I když sdílíme převládající názor teorie, že passus: »Věřitelé nejsou však povinni vykáti dědickou přihlášku«, nelze vykládati doslovně zejména v tom směru, že k legitimací zastoupené pozůstalosti by postačila pouhá přihláška dědická bez dalšího průkazu dědického titulu, vyplývá přesto argumentem a contrario z tohoto zákonného předpisu tento závěr: Opatrovník jest legitimován k zastoupení pozůstalosti pouze v těch případech, nebyla-li dědická přihláška podána a právo dědické náležitě vykááno, v těchto případech přísluší tedy opatrovníku nejen správa, nýbrž také zastupování pozůstalosti.

Jakmile však dědic podal náležitě dědickou přihlášku a tato byla přijata na soud, jest již tím legitimován k zastupování pozůstalosti a nemůže tohoto svého oprávnění pozbyti v případech, kdy po přijetí dědické přihlášky náležitě osvědčené, dojde ke zřízení opatrovníka pozůstalosti.

Správnosti tohoto názoru nasvědčuje také účel, jež zákonodárce zamýšlel zřízením opatrovníka v době, kdy by jinak byla pozůstalost pravo-
platně zastoupena dědicem. Nelze zajisté odeprítí právo zastupovati pozů-
stalost dědici, jehož přihláška byla přijata na soud jen z toho důvodu, že
odporující přihláška byla odkázána na pořad práva (§ 127 nesp. pat.). Stejně
nelze dobře pochopiti, z jakého důvodu by nebyl oprávněn zastupovati
pozůstalost dědic, k jehož návrhu byl zřízen opatrovník, poněvadž pozůsta-
lost byla přetížena odkazy (§ 690 obč. zák.). Stejně jest tomu tak v případech
§ 812 obč. zák., kdy separace jmění má zabrániti pouze splnutí majetku
pozůstalostního s osobním majetkem dědicovým.

Jest tedy ve všech těchto případech ustanovením kuratora pověřeného
správou pozůstalosti dosaženo zcela účelu, jež zákon chtěl dosáhnouti,
a není důvodu, aby kurator, určený pouze ke správě jmění, byl kromě toho
ještě pověřen zastupováním pozůstalosti.

Zajisté není bez zajímavosti, že i nejvyšší soud judikuje, že obstará-
vání správy a zastoupení pozůstalosti opatrovníkem pozůstalosti zřízeným
podle §§ 78, 128, 129 nesp. pat. nelze klásti na roveň správě a obstarávání
podle § 145 nesp. pat. (Sb. n. s. 15.210). Rozlišuje tedy i nejvyšší soud mezi
zákonnými důvody, na základě nichž byli zřízeni opatrovníci pozůstalosti.

Při zřízení opatrovníka podle § 811 obč. zák. jest v teorii sporné, který
soud má tohoto opatrovníka zříditi, někteří zastávají názor, že jde o opat-
rovníka bonorum, jež má zříditi pozůstalostní soud na účet pozůstalosti
(srovnej Klang, Komentář II/I str. 801), druzí zase tvrdí, že jde o kuratora
litis, jež má zříditi procesní soud, na útraty žalobce (srovnej Schuster-
Bonnot, Komentář k § 77 nesp. pat. str. 139, týž názor zdá se zastávati také
Krémář, Právo dědické, str. 79).

Podle rozhodnutí nejvyššího soudu náleží ustanovení opatrovníka po-
zůstalosti podle § 811 obč. zák. zásadně pozůstalostnímu soudu a to
i tehdy, když pozůstalost nebyla pro nedostatek jmění projednávána (§ 72
nesp. pat.), což odůvodňuje poukazem na ustanovení §§ 112 j. n. 78, 128
a 129 nesp. pat. Pouze jsou-li tu dány podmínky § 8 c. ř. s., jest prý oprá-
vněný k zřízení opatrovníka pozůstalosti procesní soud (Sb. n. s. 17.112).

Shrneme tedy:

Od smrti zůstavitele až do odevzdání pozůstalosti platí fikce, že jde
doposud o jmění zesnulého, nelze tedy před odevzdáním pozůstalosti žalo-
vati ani pozůstalostním věřitelům ze závazků zesnulého, ani odkazovníkům
ze závazků plynoucích z posledního poručení dědice, nýbrž vždy pozůsta-
lost, zastoupenou dědici. Postavení odkazovníků jest v pozůsta-
lostním řízení podstatně stejné jako pozůstalostních věřitelů a to i potud,
pokud jim zákon přiznává právo na zajištění (§ 688 obč. zák.). Pokud pak
jde o ustanovení § 159 nesp. pat., nelze z tohoto zákonného předpisu nikte-
rak vyvoditi nějaké odlišné postavení legatářů oproti věřitelům pozůsta-
losti, pokud se tkne uplatňování jejich nároků. Ochrana, kterou zákon od-
kazům v citovaném předpise vypočteným poskytuje, se omezuje pouze na
skutečnost, týkající se nesporného řízení, že totiž nesmí býti vydána
odevzdací listina před podáním průkazu, že dotyčné odkazy byly splněny
nebo zajištěny. (Srovnej též Gl. U. 10.778, podle něhož před odevzdáním
může žaloba o odkaz býti podána jen na pozůstalost.)

Zastíranému názoru neodporuje ani ustanovení § 649 obč. zák., jenž
stanoví pouze, kdo může býti odkazem obtížen, neřeší však otázku proti

komu směřuje nárok legatářův. § 865 obč. zák. normuje pouze, kdy vzniká odkazovníku nárok na plnění. (Srovnej Komentář Klangův k § 649 obč. zák., Komentář Sedláčka-Roučka díl III/53 a rozhodnutí nejvyššího soudu 6459 a 15.624.

Zbývá tedy ještě zmíniti se o tom, kdy jest pozůstalost řádně zastoupena přihlášenými dědici. Z ustanovení § 550 obč. zák. vyplývá, že několik dědiců pokládá se vzhledem k jejich společnému právu dědickému za jedinou osobu. Musí tedy býti žaloba proti pozůstalosti doručena zpravidla všem přihlášeným dědicům (Sb. n. s. 11.866). Pro otázku, zda jest řádně pozůstalost zastoupena, rozhoduje stav v době zahájení rozepře, stačí tedy, zastupují-li pozůstalost dědici, kteří se k pozůstalosti přihlásili a jejichž dědické přihlášky byly přijaty na soud v době zahájení rozepře (Sb. n. s. 15.733). Pouze tehdy, když někteří z dědiců žalobní nárok uznali, kdežto ostatní neuznali, stačí zastoupení pozůstalosti dědici, neuznavšími dotyčný nárok (Sb. n. s. 11.866). Dále jest ze zastupování pozůstalosti vyloučen dědic, který jest proti pozůstalosti v poměru věřitele nebo dlužníka ve věcech týkajících se tohoto poměru (Sb. n. s. 11.866 a 12.983).

Dědice jakožto zákonného zástupce a také kuratora pozůstalosti jest sice ve sporu vyslechnouti jako stranu (§ 375 čřs.), nelze však více dědiců pokládati za spolčníky v rozepři, nýbrž jsou pouze zástupci pozůstalosti, má tedy nedoručení žaloby jednomu z dědiců za následek, že pozůstalost není řádně zastoupena (§ 477, č. 5 čřs. — srovn. opačné rozhodnutí býv. nejvyššího soudu z 23. května 1916, Rv II 293 a z rozhodnutí čís. 7.037 a 15.733 Sb. n. s.).

Miloslav Žaloudek:

O T. ZV. VÝPOVĚDI S OKAMŽITOU ÚČINNOSTÍ.

V praxi se nezřídka setkáme s případem, kdy pronajimatel nebo nájemce hodlá rozvázati mimosoudně nájemní poměr a učiní tak ústním nebo písemným projevem, který sice výslovně označí jako výpověď, z jehož obsahu je však patrné, že jím bylo zamýšleno okamžité zrušení nájemního poměru.¹⁾

Naskytá se otázka, zda takový projev dlužno pokládati za výpověď ve smyslu §§ 1116 obč. z. a 560 a násl. c. ř. s. a zda mohou a mají býti proti takovému projevu podány námitky podle § 566 c. ř. s.

Je nutno si zprvu ujasniti obsah zákonného pojmu výpovědi.

Ani § 1116 obč. z. ani §§ 560 a násl. c. ř. s. neobsahují její definice.

Obecně se výpověď definuje jako »jednostranný projev, směřující ke zrušení nájemního poměru« (viz R o u č e k v Komentáři k obč. z., V., str. 118).

Definice ta je však příliš široká. Ustanovení §§ 1117 a 1118 obč. z. totiž ukazují, že výpověď není jediným jednostranným projevem, čelícím ke zrušení nájemního poměru a způsobilým zrušiti tento poměr.

¹⁾ Znění projevů tohoto druhu bývá různé; zpravidla bývá takový projev označen jako »výpověď s okamžitou účinností«, při čemž z jeho obsahu vyplývá, že slovy »okamžitá účinnost« je míněno okamžité zrušení nájmu.